

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ФАКУЛЬТЕТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ, ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
з теми: «ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ САМОІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ»**

**Виконала: здобувач 2 курсу
Ps2-M24z групи
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)
Николайчук Ірина Юріївна**

**Керівник:
Дорофей Світлана Василівна,
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри
загальної та практичної психології**

**Рецензент:
Онуфрієва Ліана Анатоліївна,
доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри
загальної та практичної психології**

Кам'янець-Подільський – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОІДЕНТИЧНОСТІ У СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ПІДХОДАХ	7
1.1. Феноменологічна сутність поняття професійної самоідентичності	7
1.2. Питання готовності психолога до професійної діяльності	21
1.3. Модель формування професійної самоідентичності майбутніх психологів.....	35
Висновки до першого розділу	42
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСНОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	44
2.1. Організація та методи дослідження	44
2.2. Аналіз та тлумачення отриманих результатів	54
2.3. Кореляційний аналіз результатів емпіричного дослідження, аналіз за критерієм U-Манна-Уїтні та порівняльний аналіз за Н-критерієм Краскала- Уоллеса	73
Висновок до другого розділу.....	83
РОЗДІЛ III. ПІДГОТОВКА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	85
3.1. Зміст та умови реалізації програми розвитку професійної самоідентичності	85
3.2. Зміст та організація проведення психологічного тренінгу	87
3.3. Аналіз результативності формувального експерименту та узагальнення отриманих результатів	96
Висновки до третього розділу	104
ВИСНОВКИ	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	109
ДОДАТКИ	122

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство перебуває у періоді глибоких змін, які супроводжуються численними суперечностями, серед яких особливе місце посідають ті, що стосуються розвитку особистості. Завдання психологів полягає у виявленні та поясненні цих внутрішніх протиріч. У зв'язку з цим постає потреба у якісній підготовці майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Динамічні соціально-економічні й політичні процеси сучасності роблять надзвичайно актуальною проблему формування професійної самоідентичності студентів-психологів. Професійне становлення психолога має свою специфіку, адже предметом його діяльності є внутрішній світ людини – її емоції, поведінка, вибори, рішення у звичайних та кризових життєвих обставинах. Водночас сам психолог також залишається частиною цього процесу, оскільки його особистість є одним із головних інструментів професійної взаємодії. Пошук власної професійної ідентичності стає не лише важливою складовою особистісного зростання, а й необхідною умовою ефективної підготовки фахівця.

Аналіз наукових джерел, присвячених проблемі самоідентичності в процесі професійного навчання, показує, що формування професійної ідентичності часто відбувається спонтанно, без належного методичного супроводу, що може призвести до непередбачуваних або навіть негативних наслідків, зокрема до викривленої самоідентифікації майбутніх спеціалістів. Ці труднощі особливо помітні під час підготовки психологів, коли спостерігається низький рівень усвідомлення власних професійних ресурсів, слабе ототожнення з професійним ідеалом та недостатнє розуміння себе як представника психологічної професії.

Об'єкт дослідження – професійна самоідентичність студентів, які здобувають фах психолога.

Предмет дослідження – процес формування професійної самоідентичності майбутніх психологів.

Гіпотеза – становлення професійної самоідентичності зумовлюється наявністю й розвитком компонентів психологічної готовності, до яких належать мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-регулятивний та операційний; саме вони визначають рівень самоідентичності та професійного саморозвитку майбутніх фахівців.

Мета – з'ясувати психологічні особливості процесу формування професійної самоідентичності майбутніх психологів, дослідити структуру її компонентів і виявити взаємозв'язки між ними та етапами професійного становлення.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1)здійснити аналіз наукової літератури з проблеми професійної самоідентичності; 2)визначити специфіку становлення професійної самоідентичності студентів спеціальності «Психологія»; 3)вивчити особливості формування самоідентичності за допомогою психодіагностичних інструментів; 4)розробити тренінгову програму, спрямовану на розвиток і вдосконалення компонентів професійної самоідентичності з урахуванням результатів емпіричного дослідження.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці, присвячені професійному становленню практичного психолога (Г.С. Абрамов, О.В. Бацилев, О.Ф. Бондаренко, Ж.П. Вірна, В.Л. Зливков, О.М. Кокун, Н.І. Кривоконь, Г.В. Ложкін, С.Д. Максименко, В.Г. Панок, Т.М. Титаренко, Н.В. Чепелева, С.І. Яковенко); вивченню феномену професійної самоідентичності (Л.С. Виготський, О.О. Євдокімова, Дж. Марсія, Е.Х. Еріксон, Л.Б. Шнейдер та ін.); проблемам професіоналізму й професійного самовизначення (О.Ф. Бондаренко, С.Д. Максименко, Л.А. Онуфрієва, Н.В. Підбуцька, Ю.Л. Трофімов та ін.); а також питанням підготовки психологів у закладах вищої освіти (І.М. Мельник, І.М. Мельничук, С.С. Митрофанов, Г.В. Троян та ін.).

Методи дослідження включали теоретичні (аналіз, систематизація та узагальнення філософських, культурологічних і психологічних підходів до

проблеми) та емпіричні методи (спостереження, психодіагностичні методики). Отримані дані було піддано статистичному аналізу з подальшою якісною інтерпретацією. Оброблення результатів здійснювалося з використанням порівняння середніх показників, кореляційного аналізу та непараметричних критеріїв Манна-Уїтні, Крускала-Уолліса і Вілкоксона.

База дослідження. Емпіричне вивчення проводилося на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. У констатувальному етапі взяли участь студенти 1-4 курсів бакалаврату та 1 курсу магістратури спеціальності «Практична психологія» (100 осіб). Під час апробації тренінгової програми, спрямованої на вдосконалення компонентів професійної готовності, що визначають рівень самоідентичності, було залучено 30 студентів. Дослідження проходило у три етапи – теоретико-методологічний, констатувальний та формувальний – упродовж 2024-2025 н.р.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання для вдосконалення процесу професійної підготовки психологів через розвиток складових професійної самоідентичності, усвідомлення власних труднощів та формування збалансованого мотиваційного, когнітивного й емоційно-регулятивного компонентів професійного самопізнання на етапі навчання.

Апробація та впровадження результатів. Результати проведеного дослідження доповідалися здобувачем та отримали схвалення на таких міжнародних конференціях: на X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та перспективи» на пошану професора А.І. Шинкарюка (29 жовтня 2024 р., м. Кам'янець-Подільський), XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та перспективи» на пошану професора А.І. Шинкарюка (27 жовтня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський), на X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні

напрями наукових досліджень молодих науковців» (Кам'янець-Подільський, 19 листопада 2024 р.), на XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців» (Кам'янець-Подільський, 17 листопада 2025 р.), на X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі» (Кам'янець-Подільський, 18 лютого 2025 р.), на XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин» (Кам'янець-Подільський, 23 квітня 2025 р.) та знайшли своє відображення у 2 публікаціях здобувача.

Публікації:

1) Николайчук И.Ю. До проблеми готовності до професійної діяльності психолога. *Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та перспективи* (на пошану професора Шинкарьюка А.І.): Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 27 жовтня 2025 р. / за ред. Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2025. 220 с. Укр., англ., пол. / С. 39–42.

URI: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9482>

2) Николайчук И.Ю. Психологічні засади формування професійної самоідентичності майбутніх психологів. *Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців* : Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 17 листопада 2025 р. / за ред. Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2025. 220 с. Укр., англ., пол. / С. 36–40.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Основний зміст роботи викладено на 106 сторінках. В тексті магістерської роботи міститься 19 таблиць на 26 сторінках та 7 рисунків.

ВИСНОВКИ

Дослідження процесу розвитку професійної самоідентичності майбутніх психологів зумовлює необхідність глибокого аналізу її особливостей, критеріїв та умов формування у студентів закладів вищої освіти. Проведене вивчення психологічних аспектів становлення професійної самоідентичності студентів дозволило реалізувати поставлені завдання і дійти низки узагальнень.

Розгляд наукових підходів до проблеми професійної самоідентичності засвідчив, що цей феномен має міждисциплінарний характер і тривалу історію дослідження. Аналіз різних напрямів і концепцій виявив неоднозначність тлумачення поняття «ідентичність», різноманітність підходів до розуміння її генези й динаміки, а також нестачу комплексних досліджень, присвячених якостям, якими має володіти психолог. Це дозволяє визначити самоідентичність як складну, багатовимірну і діалектичну категорію, що охоплює як усвідомлення власного «Я», так і інтеграцію особистості в професійну спільноту.

Професійна самоідентичність майбутнього фахівця відображає систему уявлень про себе, яка включає усвідомлення власної належності до професійної групи, розуміння професійних і навчальних цілей, а також оцінку власних можливостей для їх досягнення. Для студентів-психологів цей процес характеризується індивідуальністю, варіативністю та нерівномірністю розвитку. Формування професійної ідентичності є частиною загального психічного розвитку особистості, що має динамічний і тривалий характер. Вона виявляється у виборі та реалізації певного способу професійної взаємодії з навколишнім світом, через що формується почуття самоповаги та професійної значущості.

Аналізуючи процес становлення професійної самоідентичності майбутніх психологів, встановлено, що навчання у закладі вищої освіти є ключовим етапом професійного становлення. Саме в цей період студент поглиблено знайомиться з обраною спеціальністю, робить перші спроби професійного самовираження, перевіряє зрілість власних намірів і

підтверджує правильність професійного вибору. Цей процес супроводжується розвитком відповідальності, усвідомленням власних цілей і поступовим формуванням професійної зрілості. Людина стає фахівцем настільки, наскільки сама працює над собою, тому період навчання є критично важливим для розвитку професійної самоідентичності.

У ході психодіагностичного дослідження, спрямованого на виявлення психологічних особливостей формування професійної самоідентичності майбутніх психологів, було визначено рівень розвитку когнітивного та мотиваційно-ціннісного компонентів. Зокрема, встановлено, як змінюються соціально-психологічні настанови у мотиваційно-ціннісній сфері; виділено домінантні цінності кожної з досліджуваних груп; визначено рівень суб'єктивного контролю, властивий інтернальному типу особистості; досліджено провідні типи професійної ідентичності серед студентів. Крім того, було проаналізовано ставлення студентів до власної особистості, їхній мотиваційний комплекс, а також фактори привабливості професії психолога на різних етапах навчання. Окрему увагу приділено дослідженню реальної структури ціннісних орієнтацій, що дозволило визначити провідні потреби та життєві пріоритети майбутніх фахівців.

У результаті проведення кореляційного аналізу було виявлено взаємозв'язки між різними шкалами використаних психодіагностичних методик. Додатково застосоване порівняння середніх значень за критеріями U-Манна-Уїтні та Н-критерієм Краскала-Уоллеса дозволило виявити суттєві відмінності між окремими групами досліджуваних.

На основі даних констатувального етапу експерименту була визначена група студентів, які потребували корекційного впливу. Саме з ними було проведено апробацію розробленої тренінгової програми. Перед початком її реалізації учасників контрольної та експериментальної груп було відібрано та перевірено за допомогою непараметричного критерію U-Манна-Уїтні, який застосовувався для оцінки відмінностей між вибірками. Аналіз результатів показав, що статистично значущих розбіжностей між групами не зафіксовано

($p > 0,05$), що свідчить про рівномірний розподіл учасників і дозволяє вважати експеримент методологічно «чистим».

Після перевірки достовірності вибірки було проведено тренінг «Вдосконалення компонентів професійної готовності психологів». Програма включала вісім занять тривалістю близько двох годин кожне, які відбувалися двічі на тиждень. Участь у тренінгу взяли 15 студентів (4 курс бакалаврату та 1 курс магістратури). У кожному занятті виконувалося від трьох до чотирьох вправ різного формату.

Тренінг реалізовувався під час переддипломної практики та був побудований таким чином, щоб активізувати всі складові психологічної готовності до професійної діяльності – мотиваційну, когнітивну, емоційно-регулятивну та ідентифікаційну. Метою програми було вдосконалення компонентів професійної готовності психологів через розвиток їхньої самоусвідомленості, професійних цінностей та вмінь саморегуляції. У результаті реалізації тренінгу спостерігалися позитивні зміни у ряді показників, які безпосередньо впливають на становлення професійної ідентичності студентів-психологів.

Ефективність програми перевірялася за допомогою Т-критерію Вілкоксона, який дає змогу порівняти результати до та після впливу на одній і тій самій вибірці. Після проведення тренінгу зафіксовано значне покращення за такими шкалами: «Егоїзм», «Результативність діяльності», «Загальна інтернальність», «Інтернальність у сфері невдач», «Інтернальність у сфері досягнень», «Відкритість», «Дзеркальне самоставлення», «Внутрішня конфліктність» та «Самозвинувачення».

Аналіз статистичних результатів, отриманих за допомогою U-критерію Манна-Уїтні та Т-критерію Вілкоксона, дозволяє зробити висновок про ефективність розробленої тренінгової програми. Отримані позитивні зрушення свідчать про підвищення рівня сформованості когнітивного, мотиваційно-ціннісного та емоційно-регулятивного компонентів професійної готовності, на які безпосередньо була спрямована вся програма.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська-Семенюк О.П. Формування професійної ідентичності майбутніх психологів. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2020. Вип. 21. С. 102–106.
2. Андрушко Я. С. Психологічні захисти в структурі професійної ідентичності майбутнього працівника органів внутрішніх справ: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 276 с.
3. Антонова Н.О. Психологічні основи розвитку готовності до професійної діяльності психолога: *монографія*. Слов'янськ: Видавець Маторін Б.І., 2010. 561 с.
4. Барчій М.С. До проблеми професійного становлення майбутніх психологів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. Вип. 3 (46). С.14–19.
5. Бацилева О.В., Пузь І.В. Особливості формування професійно важливих якостей під час професійного становлення майбутніх психологів. *Vector of modern pedagogical and psychological science in Ukraine and EU countries: Collective monograph*. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020, P.1 P. 55–72.
6. Бацилева О. Пузь І. В. Проблема формування готовності до професійної діяльності у майбутніх психологів. *Психологічна освіта в Україні: традиції, сучасність та перспективи*, 21-22 квітня 2017 року. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди святкування 50річчя від початку фахової підготовки психологів у КНУ імені Тараса Шевченка та Дня психолога. Київ, 2017. С. 21–23.
7. Бойченко І. Психолого-педагогічні особливості становлення професійної самоідентичності майбутнього психолога. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки. 2020. Вип. 9 (54). С. 520.
8. Бойченко І.С. Сучасні методи та засоби оптимізації професійної самоідентичності майбутнього психолога. *Науковий часопис НПУ імені*

- М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. 2021. Вип. 16 (61). С. 16–28.*
9. Бойченко І.С. Теоретико-методологічні основи професійної самоідентичності майбутніх психологів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. 2017. Вип. 6(51). С. 213–222.*
 10. Бондар Л., Ісхакова Н. Рефлексія як основний компонент навчальної діяльності студентів. *Вісник Національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія. Збірник наукових праць. 2015. №1(6). С. 39–43.*
 11. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості. Харків : Фоліо, 2000. 202 с.
 12. Брюховецька О.В., Гусєв А.І., Чаусова Т.В. Інжиєвська Л.А. Психологічні особливості розвитку професійної важливих якостей майбутнього психолога у закладі вищої освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2022. Вип. 22(51). С. 47–62.*
 13. Вінтюк Ю. Особливості формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів у процесі позааудиторної діяльності. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 3 (30). С. 132–151.*
 14. Вінтюк Ю. Професійна підготовка майбутніх психологів: проблема та її складові. *Педагогіка і психологія професійної освіти. Серія: Дидактика, методика і технології навчання. 2016. № 3. С. 92–102.*
 15. Вірна Ж.П. Основи професійної орієнтації. Луцьк : РВВ “Вежа”, 2003. 156 с., С. 9 .
 16. Власенко А. Психологічні характеристики особистості психолога в парадигмах існуючих класифікацій професій. *Психологічний журнал. 2018. Т. 12. № 2. С. 123–132.*

17. Водолазська О.О., Хома А.О. Комунікативні якості як чинник професійного самоздійснення особистості майбутніх психологів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. № 1. Т. 1. С. 22–25.
18. Воронова О.Ю. Особливості розвитку професійної рефлексії у студентів. *Проблеми сучасної психології*. 2020. № 3 (19). С. 83–91.
19. Гупаловська В.А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки : автореф. дис. ... психол. наук : 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології». Київ, 2005. 25 с.
20. Гутиря М.О., Кононова М.М. Особливості професійної самоактуалізації студентів-психологів, які переживають кризу фахової готовності. *Психологія і особистість*. 2021. № 2 (20). С. 82–92.
21. Даніліч-Скакун А.А. Особливості підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в інклюзивному освітньому просторі. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. Вип. 65. С. 31–34.
22. Дідик Н., Руденок А., Михайлик А. Психологічні особливості формування професійної ідентичності майбутніх медичних фахівців в закладах фахової передвищої освіти. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Психологія. 2023. Вип. 3(59). С. 5–11.
23. Дружиніна, І.А. (2010). Місце професійної ідентичності та ідентифікації у професійному просторі практичного психолога. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Психологія, 37, 99–108. Харків : ХНПУ.
24. Євдокімова, О.О. (2009). *Психологічні засади вищої технічної освіти*. монографія. Харків : Нове слово.
25. Жирун О.А. Компетенції викладача в умовах формування професійної ідентичності. <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/a74d5f37-158e-46f1-9c1c2e66a3c061d5/content>.

26. Зливков В.Л. Становлення особистісно-рольової ідентифікації сучасного педагога: проблеми і перспективи. *Вісник НТУУ "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2001. Випуск 1. С.99–104.
27. Затворнюк О.М. Соціально-психологічний тренінг як засіб самоменеджменту майбутніх практичних психологів. *Професійна підготовка практичного психолога як конкурентоспроможного фахівця : теорія і практика* / за заг. ред. В.І. Бондаря, О.Я Митника. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 156–167.
28. Затворнюк О. М. Формування професійного іміджу майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. *Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні* : збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25-26 липня 2014 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. С. 21–24.
29. Іванцова Н.Б. Генеза професійної спрямованості практичного психолога: *навч.-метод. посібн.* Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 344 с.
30. Іващенко А.І. Професійна рефлексія як механізм саморозвитку майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2020. 21 с.
31. Карамушка Л.М., Андрєєва І.А. Психологія відданості персоналу організації (на матеріалі діяльності банківських структур) : *монографія*. Київ – Львів : Галицький друкар, 2012. 212 с.
32. Кокун О.М. Чинники та психофізіологічне забезпечення професійного самоздійснення особистості. Національна академія педагогічних наук України – 25 років : інформаційний довідник. Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. С. 134–140.
33. Корень Т.О. Модель професійного розвитку майбутнього психолога у вищому навчальному закладі. *Особистість в єдиному освітньому просторі* : Електронний збірник наукових праць Запорізької обласної

академії післядипломної педагогічної освіти. 2011. № 3 (4). URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp4/psihologia/koren.pdf.

34. Кириченко В.В. Формування професійної ідентичності студентів-психологів: ціннісний рівень. *Проблеми становлення та самореалізації творчої особистості майбутніх фахівців гуманітарного спрямування: зміст, форми та методи підготовки*. Хмельницький: ХНУ, 2010. С. 52–53.
35. Клибанівська Т. М. Професійна ідентичність: Теоретичний аспект. Теорія і практика сучасної психології. 2020. № 1, Т. 2. С. 52–56.
36. Коваль І. С. Професійна підготовка практичного психолога. Матеріали ІІ наук.-практ. конфер. (м. Запоріжжя, 4-5 грудня 2020 р.). Запоріжжя, 2020. С. 17–20.
37. Кокун О.М. (2012). *Психологія професійного становлення сучасного фахівця* : монографія. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агенство».
38. Кондратюк Ж.В. Проблема генези професійної ідентичності фахівців психолого-педагогічного профілю. Габітус. 2022. Вип. 38. С. 6–471.
39. Коць М.О. Психологія професійної ідентичності : програма вибіркової навчальної дисципліни підготовки магістрів галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія Освітньої програми (спеціалізації) Психологія. Луцьк, 2019. 12 с.
40. Кулик І.В. Психологія вищої школи : методичні рекомендації. Івано-Франківськ: НАІР, 2021. 63 с.
41. Корольчук М.С., Дроздова Ю.В., Корольчук В.М., Осьодло В.І., Сипливий А.М. Психологія професійного самовизначення особистості: *монографія*. за заг. ред. М.С. Корольчука. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 280 с.
42. Кривоконь Н.І. Соціально-психологічні чинники професійної самоідентифікації фахівців системи соціального захисту населення 2002 года : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.05 «Соціальна психологія». Київ, 2002. 20 с.

43. Ларіонцева А. Формування готовності майбутніх магістрів психологів до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Вісник НАУ. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2022. Вип. 2(21). С. 37-44.
44. Лигомина Т. Професійний імідж психолога. *Практичний психолог. Дитячий садок*. 2020. № 1. С. 14–17.
45. Литвиненко І. С., Венгер А. С. Особливості професійної підготовки студентів-психологів до роботи в пенітенціарній системі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 5. С. 182–188.
46. Ложкін, Г.В., & Воляннюк, Н.Ю. (2008) Професійна ідентичність в контексті маргінальної поведінки. *Соціальна психологія*, 3, 123–130
47. Мазур Л.І. Самоідентичність особистості як філософсько-антропологічна проблема: *монографія*. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. 432 с
48. Макарова О.П. Теоретичні погляди вітчизняних науковців на вивчення професійної ідентичності. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Харків, 2019. С. 259–263.
49. Макарова О.П., Мілорадова Н.Е. Напрямки дослідження професійної ідентичності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. Вип. 3 (40). С. 262–272.
50. Малофейкіна К.О. Діагностика статусів професійної ідентичності в Україні: порівняння результатів двох опитувальників. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Психологія»*. 2022. Вип. 73. С. 17–25.
51. Марценюк М.О. Особливості професійної та особистісної готовності психолога до професійної діяльності. *Міжнародний науковий вісник: збірник наукових праць*. Ужгород, 2014. Вип. 2(9). С. 366–382.
52. Матвієнко О.В., Затворнюк О.М. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1 (1). С. 215–220.

53. Мельник І.М. Особливості формування конативного компонента професійної ідентичності майбутніх учителів початкової школи. *Особистіснопрофесійне становлення майбутнього педагога: монографія* / Акімова О., Галузяк В. [та ін.]. Вінниця: «Твори», 2020. С.113-133.
54. Мельник І.М. Психологічні особливості розвитку професійної ідентичності майбутніх учителів початкової школи. Автореф. дис. ... докт. філософ.: 05 Соціальні та поведінкові науки, спец. 053 Психологія. Вінниця, 2021. 20 с.
55. Мельник І.М. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності майбутніх учителів початкової школи. *Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 24-25 серпня 2018 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. С. 40–43.
56. Мельник І.М. Психологічні особливості формування професійної самооцінки майбутніх учителів початкової школи. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції* (м. Вінниця, 28-29 листопада 2019 р.). Вінниця : «Твори», 2019. С. 135–139.
57. Мельничук І.М. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців як педагогічна проблема. *Науковий вісник Мукачівського держ. університету. Серія : Педагогіка та психологія.* 2015. Вип. 1. С. 93–94.
58. Мельничук Т.І., Зубіашвілі І.К. Професійне становлення майбутніх кризових психологів в умовах сучасного закладу вищої освіти. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю* 27 квітня 2021 року). Київ, 2021. С. 189–193.
59. Митрофанова С.С. Професійна самоідентичність як складова самосвідомості майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології:*

- збірник наукових праць*. 2019. Том. VI. Психологія обдарованості. Вип. 16. С. 319–327.
60. Немаш Л.І. Сучасні підходи до вивчення умови розвитку професійної ідентичності психологів закладів загальної середньої освіти. *Психологія: теорія і практика*. 2019. Вип. 1 (3). С. 138–145.
 61. Павлюх В.В. Особливості дослідження професійної ідентичності у майбутніх практичних психологів. *Актуальні проблеми психології*. 2013. Том 10, Випуск 25. С. 710–720.
 62. Панок В.Г. Концепція реформування психологічної служби у системі освіти України на період до 2030 року. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Вип. 5(2). С. 1–10.
 63. Панок В.Г. Проблеми професійної підготовки психологів. *Професійна підготовка психологів в Україні: стратегічні завдання* : матеріали всеукраїнського круглого столу 23 квітня 2024 року: 3б. матеріалів . УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, м. Київ, Україна. Київ, 2024. С. 5–7.
 64. Пілат Н.І. Особливості формування соціальної ідентичності в студентської молоді. *Вісник Львівського ун-ту. Філософські науки*. 2003. Вип.5. С.542–547.
 65. Пастощук Г.Д. Теоретичний аналіз проблеми готовності майбутніх психологів до роботи з неповними сім'ями. *Габітус*. 2020. Вип. 17. С. 50–56.
 66. Підбуцька Н.В. Особливості та чинники самоактуалізації майбутніх інженерів. *Вісник Національного університету оборони України*. Київ : НУОУ, 2014. Вип. 4 (41). С. 280–286.
 67. Старинська Н.В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ : Інтерсервіс, 2015. 178 с.
 68. Помиткіна Л.В. Психологічні особливості 101 реалізації компетентнісного підходу в освіті. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Психологія. Педагогіка. 2015. № 23. С. 99–104.

69. Психологічна служба : Підручник / В.Г. Панок (наук. ред.), А.Г. Обухівська, В.Д. Острова [та ін.]. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с.
70. Пузь І.В., Шевченко О.М. Значення комунікативної компетентності у професійному становленні майбутніх психологів. *Психологічний журнал*. 2018. № 4(14). С. 149–164.
71. Радзімовська О. В. Концептуальні підходи до професійної ідентичності учнів ПТНЗ та її розвитку в умовах професійного навчання. URL: https://www.psytir.org.ua/upload/journals/10/authors/2015/Radzimovska_Oksana_Vitaliivna_Kontseptualni_pidhody_do_profesijnoi_identychnosti_uchniv_ptnz_ta_ii_rozvytku_v_umovah_profesijnogo_navchannya.pdf.
72. Радзімовська О.В. Професійна ідентичність особистості та її формування в юнацькому віці. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2019. Вип. 5. С. 390–400.
73. Разумна А. Г. Персоніфікація і персоналізація в структурі професійної ідентичності майбутніх психологів, які набувають другу вищу освіту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2016. Вип. 3. Т. 2. С. 81–86.
74. Рутиня Ю.В. Чинники професійної самоактуалізації державних службовців. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Т. 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. 2017. Вип. 46. С. 17–21. С.
75. Савчук З. Психологічні особливості професійної ідентичності майбутнього психолога в аспекті його професіоналізації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 59. С. 175–184.
76. Сапожнікова Є.М. Психологічні особливості формування професійної самосвідомості майбутнього психолога в освітньому просторі. *Теоретичні та практичні аспекти підготовки психологів у закладах вищої освіти: зб. матеріалів Всеукраїнського науково-практичного*

семінару з міжнародною участю, Київ, 31 березня 2021 р. Київ : НУБіП України, 2021. С. 18–19.

77. Сергієнко Н.П., Зеленська К.А. Професійна ідентичність майбутніх психологів. URL: <http://29yjmo6.257.cz/bitstream/123456789/1213/1/>
78. Синишина В.В. Особливості професійної підготовки майбутніх практичних психологів у контексті сучасних вимог. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63, Т. 1. С. 65–69.
79. Синишина В.М. Професійна ідентичність майбутніх практичних психологів на етапі навчання в закладах вищої освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. 89. С. 39–43.
80. Синишина В.М. Професійна підготовка майбутніх практичних психологів: проблеми методології і методики. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2019. Вип. 15. С. 92–96.
81. Синишина В. М. Психологічні чинники реалізації компетентнісного підходу до підготовки психологів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. Вип. 6 (64). С. 94–104.
82. Синишина В.М. Педагогічні умови розвитку рефлексії у майбутніх практичних психологів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*: Серія «Педагогіка та психологія». 2019. Вип. 2 (10). С. 244–247.
83. Синишина В.М. Підготовка майбутніх практичних психологів як педагогічна проблема. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. Т. 3. С. 98–101.
84. Сорокіна О. А. Зміст уявлень студентів психологів про специфіку майбутньої професійної діяльності. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Київ : Едельвейс, 2016. С. 62–65.

85. Сорокіна О. Вплив рефлексії на професійне становлення студентів-психологів. *Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2017. Вип. 2 (18). С. 190-194.
86. Старинська Н.В. Аналіз властивостей самоактуалізованої особистості майбутніх психологів залежно від форми фінансування навчання. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5517/1/N_Starynska_KPP_IL.pdf.
87. Старинська Н.В. Професійна ідентичність студентів-психологів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. Вип. 5. С. 162–165.
88. Степаненко М.І. Професійна ідентичність особистості: теоретичне вивчення феномена. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Психологічні науки. 2016. Вип. 3. Том 1. С. 90–94.
89. Субашкевич І.Р. Формування ціннісно-смислової сфери студентів педагогічних спеціальностей засобами медіапсихологічних технологій [практ. посіб.]. Львів : Растр-7, 2016. 60 с.
90. Танасійчук О. Психологічні особливості професійного становлення майбутніх психологів. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2020. Вип. 48. С. 253–271.
91. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2013. 372 с.
92. Ткачишина О. Актуальні аспекти проблеми якісної професійної підготовки психологів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2015. Вип. III (15). С. 200–206.
93. Тороп К.С. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності педагога. *Актуальні проблеми психології*. 2018. Т.7, вип.15. С. 292-296.
94. Троян Г.В. Поняття професійної ідентичності майбутнього вчителя у вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних розвідках. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці*

- фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Вип. 51. С. 407–411.
95. Турубарова А.В., Черепехіна О.А. Психолого-педагогічні особливості розвитку професіоналізму психологів у вищих навчальних закладах: Погляд третього тисячоліття. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Психологічні науки. 2017. Вип. 2. Т. 3. С. 100–104.
 96. Фурман А.А. Ціннісно-орієнтаційні чинники особистісного розвитку студентів-психологів. *Психологія і суспільство*. 2009. № 3. С. 148–158.
 97. Харченко Н.А. Розвиток професійної ідентичності викладачів засобами тренінгових технологій. *Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості: Еко-тренінг: збірник тез доповідей VI Всеукраїнської науковопрактичної конференції*. Умань-Київ: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2021. С. 72–74.
 98. Хуртенко О., Якимчук І. Готовність до професійної діяльності майбутнього психолога у контексті його професійної адаптації. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. Вип. 54(1). С. 186–192.
 99. Черненко В.П., Кравченко К.В. Професійна ідентичність студентів старших курсів. «Наука і освіта». 2016. №2-3. С. 191–195.
 100. Чепелева Н.В. Формування професійної компетентності в процесі вузівської підготовки психолога-практика. *Актуальні проблеми психології*. Київ : Інститут психології АПН України, 2000. С. 271–279.
 101. Шахов В.І., Шахов В.В. Професійна ідентичність психолога як складова його професійної самосвідомості. URL: https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/3809/1/006_V.I.Shakhov.pdf.
 102. Швалб Ю. М Соціально-особистісна ідентичність людини (Виступ на зустрічі «Кола професійної підтримки» від 03.06.2022). *Актуальні*

проблеми психології: збірник наукових праць. 2023. Т. VII. Екологічна психологія. Вип. 50. С. 80–85.

103. Adamek, R.L. (1971). Social Structure, Identification and Change in Treatment-Oriented Institution. *Socialization*, 162–188.
104. Barbour, J., & Lammers, J. (2015) Measuring professional identity: a review of the literature and a multilevel confirmatory factor analysis of professional identity constructs. *Journal of Professions and Organization*, 2(1), 38–60. <https://doi.org/10.1093/jpo/jou009>
105. Ely, J.D. (1997). Community and the Politics of Identity: Toward the Genealogy of a Nation – State Concept. *Stanford Humanities Review*, 5 (2).
Режим доступу: <http://www.stanford.edu/group/SHR/>
106. Marsia J. Identity adolescent psychology. New York : Mithuen, 1980. 228 p.
107. Moskovici S. Notes towards a description of Social Representation. *European Journal of Social Psychology*. 1988. V. 18. P. 137–142.
108. Peretiatko, L., & Teslenko, M. (2022). ПРОФЕСІЙНА САМОІДЕНТИЧНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ. *Психологія і особистість*, (2), 139–152.
<https://doi.org/10.33989/2226-4078.2022.2.265493>
109. Neary, S. (2014). Professional Identity: What I Call Myself Defines Who I am. *Career Matters*, 2(3), 14–15.
110. Pratt, M., Rockmann, K., & Kaufmann, J. (2006). Constructing Professional Identity: The Role of Work and Identity Learning Cycles in the Customization of Identity among Medical Residents. *Academy Of Management Journal*, 49(2), 235–262. <https://doi.org/10.5465/amj.2006.20786060>
111. Waterman, S. (1982). Identity development from adolescence to adulthood: Anextension of theory and a review. *Devel. Psychology*, 3 (18), 341–358. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.18.3.341>